

УДК 378.04:34]:340.11:008

СТВОРЕННЯ КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ З НАДАННЯ ДОДАТКОВИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ПРАВОВОГО НАПРЯМУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

П. В. Янченко

ORCID 0000-0003-2242-5176

У статті науково обґрунтовано одну з педагогічних умов формування правової культури майбутніх юристів – створення консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку. Окреслено фактори успішної реалізації цієї педагогічної умови: «Кадри закладу вищої освіти»; «Правова культура»; «Паритетність»; «Практикуючі юристи»; «Вдосконалення». Виявлено, що різновидами консультаційних центрів при закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку студентів за спеціальністю 081 «Право», є: юридичні клініки; правничі клініки; юридичні консультації; громадські приймальні по наданню безкоштовної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення; центри правової допомоги громадянам тощо. Ці клініки здійснюють свою діяльність у двох організаційно-правових формах: як структурний підрозділ закладу вищої освіти чи факультету, який їм підпорядковується; як формування при закладах вищої освіти чи факультеті, яке взаємодіє з ними на підставі договору та може бути юридичною особою.

Запропоновано інтерактивні методи, які використовуються у практиці роботи консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку студентам, школярам, фізичним та юридичним особам. Схарактеризовано принципи, на яких має базуватися діяльність майбутніх юристів під час роботи в консультаційних центрах: поваги до права, справедливості та людської гідності; спрямованості на захист прав і свобод людини; гуманізму; об'єктивності; законності; конфіденційності; безоплатності надання правової допомоги; професіоналізму; принцип «pro bono».

Ключові слова: правова культура, юрист, фахівець, формування, педагогічна умова, консультаційний центр, юридична клініка.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Нині засадничим положенням державної політики в царині юридичної освіти є утвердження розуміння фаху юриста як професійно незалежної професії, спрямованої на утвердження верховенства права, захист прав і свобод людини. Конституцією України проголошується принцип верховенства права, а також визначається, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. У цих умовах зростає соціальне значення юридичних професій, ключовими особливостями яких є державний характер, правова регламентація діяльності, процесуальна самостійність, відповідальність, творчий підхід до виконання професійних обов'язків. У зв'язку з цим вища юридична освіта має створювати максимально сприятливі умови для формування компетентного, конкурентноспроможного, висококваліфікованого юриста-професіонала з високим рівнем правової культури. Особливого значення набуває проблема формування правової культури майбутніх юристів в юридичній школі. Це пов'язано з необхідністю реальних змін у методології та практиці вищої юридичної освіти, що в сучасних умовах життя суспільства розглядається як процес самовдосконалення особистості впродовж усього життя, забезпечення кожного фахівця найбільш сприятливими умовами для саморозвитку й самореалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Для успішного розв'язання проблеми формування правової культури майбутніх юристів слід створити відповідні педагогічні умови. На думку А. Морозова, такими умовами є: передача студентам необхідного правового досвіду шляхом використання у педагогічному процесі відповідних інформаційно-тематичних блоків; розвиток правової активності у майбутніх юристів на основі діалогічної організації навчальної і виховної роботи (Морозов, 1997).

О. Рем виокремлює такі педагогічні умови: системне структурування цілей і завдань формування правової культури; відбір змісту освіти, безпосередньо спрямованого на її формування; розробка й впровадження в навчальний процес спеціального курсу, що розглядає питання правової культури фахівця; створення навчально-методичного забезпечення та відповідного програмного забезпечення (комп'ютерні програми); створення правового освітнього простору у навчальному закладі; забезпечення єдності прав і обов'язків студентів і викладачів в освітньому процесі; педагогічний контроль і корекція процесу формування правової культури; комплексне діагностування й оцінка рівня сформованості

правової культури (Рем, 2012). О. Попадич виокремлює такі педагогічні умови, які становлять комплекс взаємодіючих чинників впливу на формування правової культури студентів-юристів у процесі фахової підготовки: вдосконалення змісту навчання майбутніх фахівців теоретичним основам права має відбуватися шляхом упровадження спеціально організованих інтегрованих курсів правового характеру, що забезпечує розширення діапазону правових знань; активізація позанавчальної виховної роботи зі студентами шляхом організації навчальним закладом виховних справ, мета яких – розвиток у майбутніх фахівців ціннісного ставлення до права, правової відповідальності, мотивів і потреб до самовдосконалення; використання ефективних методів професійно-практичної підготовки, спрямованих на здобуття досвіду вирішення виробничих проблем, правового аналізу ситуацій, правомірної поведінки тощо (Попадич, 2013). На думку В. Ситяніна, педагогічними умовами формування правової культури студентів є: актуалізація системи знань і практичного досвіду з питань професійних правових відносин між суб'єктами освітнянського простору; педагогічна підтримка процесу самонавчання та самостійності у розв'язанні різноманітних професійних правових ситуацій; застосування різноманітних інтерактивних методів навчання (Ситянін, 2010). С. Василина надає значення наступним педагогічним умовам: посилення мотивації студентів до правової підготовки та формування у них правової культури; взаємодія навчальних закладів із соціальними партнерами у процесі правового виховання студентської молоді; вдосконалення навчально-методичного забезпечення (Василина, 2017).

На підставі аналізу напрацьованих учених ми дійшли висновку, що педагогічні умови формування правової культури майбутніх юристів у процесі фахової підготовки – це комплекс можливостей, технологій та засобів організації освітнього процесу в юридичній школі, які забезпечують ефективність та результативність формування правової культури студентів.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на те, що існуючі педагогічні умови формування правової культури майбутніх юристів внесли свій значний внесок у процес професійної підготовки студентів за спеціальністю 081 «Право», ми вважаємо, що цей аспект такої діяльності у закладах вищої юридичної школи недостатньо висвітлений у царині професійної педагогічної освіти.

Мета статті: науково обґрунтувати одну з педагогічних умов формування правової культури майбутніх юристів – *створення*

консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Підґрунтям до виокремлення однієї з педагогічних умов – створення у закладах вищої освіти (ЗВО), які здійснюють підготовку юристів, консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку – послугував той факт, що нині ринок працевлаштування юристів висуває вимоги не до теоретичних знань, а саме до практичних навичок, умінь та здатності швидко адаптувати знання до вирішення практичних завдань у реальних ситуаціях, до професійної компетентності і, безумовно, до правової культури випускника ЗВО. У зв'язку з цим створення на базі ЗВО консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку різним категоріям населення, як-от студенти різних спеціальностей (і не лише юридичних ЗВО), школярі, фізичні та юридичні особи та активне залучення студентів-майбутніх юристів до їхньої діяльності набуває особливого значення, адже забезпечує студентам можливість практикуватися у вирішенні реальних завдань та юридичних питань, які постають у повсякденній діяльності фахівця-юриста, тим самим забезпечуючи формування їхньої правової культури та компетентності.

Як свідчить практика ЗВО, які здійснюють підготовку студентів за спеціальністю 081 «Право», нині в освітньому процесі домінує методична лінія, спрямована на опанування студентами великим обсягом теоретичного матеріалу, основ права, законодавства, нормативно-правових актів. Водночас така професійна підготовка не достатньо приділяє уваги практико-орієнтованій складовій освітнього процесу, а саме, повсякденній юридичній практиці студентів-юристів, активізації їх потенційних можливостей (Кравчук, Мудрак, 2014).

Дослідження В. Слоса свідчать, що випускники як юридичних ЗВО, так і юридичних факультетів ЗВО неюридичного профілю наразі не готові у повній мірі здійснювати професійну діяльність, оскільки не уявляють, як надавати юридичні послуги, консультувати клієнтів, складати та подавати юридичні документи, брати участь у судових дебатах, вести справи, проводити опитування, надавати юридичні поради тощо (Слов, 2004).

З метою врівноваження в процесі підготовки майбутніх юристів теоретичної та практичної складової (реалізація принципу зв'язку навчання з життям та професійною діяльністю), формування готовності студентів до майбутньої професії юриста, їх правової культури доцільним є створення у ЗВО консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг

правового напрямку, у яких майбутні юристи вчитимуться застосовувати знання на практиці ще під час навчання у виші.

На підставі аналізу діяльності ЗВО, які готують юристів, контент-аналізу їхніх офіційних веб-сайтів ми дійшли висновку, що різновидами таких консультаційних центрів, є: юридичні консультації; юридичні клініки; правничі клініки; громадські приймальні по наданню безкоштовної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення; центри правової допомоги громадянам тощо. Слід зазначити, що найчастіше у ЗВО консультаційні центри створюються під назвою «Юридична клініка» та «Юридична консультація», хоча за своєю суттю діяльність кожного з різновидів таких центрів є ідентичною.

Аналіз наукових праць (Н. Дубчак (2014), М. Дулеба (2006), І. Сенчак (2012), М. Лоджук (2014), В. Молдован, Р. Кацавець (2007), Ю. Фігель (2011)) та практичної діяльності ЗВО свідчить, що такі центри є певним реалізаційним механізмом покращення якості юридичної освіти, що забезпечує можливість юридичної практики без відриву від навчання, можливість ведення аналітичної, консультаційної та правозахисної діяльності майбутніх юристів під керівництвом викладачів та практикуючих фахівців (Галай, 2009).

Кожен з різновидів консультаційних центрів забезпечує реалізацію *мети*: підвищення рівня практичних умінь і навичок майбутніх юристів шляхом впровадження елементів юридичної практики, можливостей надання юридичних послуг; забезпечення доступу до правової допомоги різних верств населення, особливо, соціально вразливих груп суспільства, малозабезпечених верств населення; формування правової культури не лише майбутніх юристів, а й інших громадян; спрямованість фахової підготовки майбутніх юристів на повагу до принципів верховенства права, справедливості і людської гідності, їх неухильне дотримання; розширення меж співпраці ЗВО із органами юстиції, державної влади і місцевого самоврядування, поліцією, судовими, правоохоронними органами, діючими юридичними консультаціями, практикуючими адвокатами, нотаріусами тощо (Зубець, Майоренко, Самойлов, 2018).

Наголосимо, що Асоціацією юридичних клінік України (2003, 2005) було сформовано правову базу з метою уніфікувати та забезпечити успішну діяльність юридичних клінік, а також відмежувати їх від інших форм об'єднань студентів та молодих юристів, які надають допомогу населенню правового спрямування.

Науковцями та практиками було прийнято стандарти юридичних клінік України (2014), типові положення про юридичну клініку (2006) та етичний кодекс діяльності юридичної клініки в Україні (2005) – основні

нормативно правові документи, які регламентують діяльність вітчизняних юридичних клінік.

Нині ЗВО, послуговуючись цими документами, створюють консультаційні центри з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку, як правило, під назвою «Юридична клініка», у одній із двох *організаційно-правових форм*:

1) як структурний підрозділ ЗВО чи факультету, який їм підпорядковується;

2) як формування при ЗВО чи факультеті, яке взаємодіє з ними на підставі договору та може бути юридичною особою.

Прикладом такого консультаційного центру є «Юридична консультація» при Коледжі управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії (КЕУП), яка була створена за підтримки Головного управління юстиції у Полтавській області.

Основними її завданнями викладачі юридичних дисциплін та студенти юридичного відділення виокремили:

– надання усім, хто цього потребує та звертається по правову допомогу, усних роз'яснень з питань застосування права, сучасного законодавства, правових питань з різних галузей права;

– постійний моніторинг законодавства (використання офіційних веб-сайтів Верховної Ради, законодавства України, періодичних видань, правових інформаційно-пошукових систем тощо);

– консультування щодо реалізації права на звернення відповідно до Закону України «Про звернення громадян» та Закону України «Про доступ до публічної інформації»;

– роз'яснення суті правових документів (позовних заяв, виконавчих листів, спадкових справ та ін.) та специфіки судового процесу (порядку розгляду справи, строків оскарження рішень тощо);

– вивчення та аналіз судової практики (відвідування судових засідань), юридичної періодики;

– написання оголошень у газети, підготовка статей на правову тематику, тез та доповідей на конференції правового напрямку, які проводяться у ЗВО;

– співпраця з юристами-практиками та студентами інших навчальних закладів (зокрема, згідно зі складеними графіками взаємовідвідувань) – організація круглих столів, брифінгів, конференцій, тренінгів з правової освіти, виїзні лекції для школярів тощо.

Створення консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку як педагогічна умова формування правової культури майбутніх юристів реалізує три групи цілей (освітні, соціальні та

інші цілі) та являє собою процес, як стверджують Ю. Моїсєєв та М. Удод, у якому можна визначити дві основні складові: 1) накопичення правових знань; 2) перетворення цієї накопиченої інформації в особисті переконання (Моїсєєв, Удод, 2013). Продовжуючи думку науковців, можна ввести й третю складову – створення специфічного соціально-професійного середовища, зорієнтованого на цілеспрямований розвиток правової культури, дотримання етичного кодексу юриста, захист прав та свобод кожного громадянина України, де кожен студент має свої права та чітко виконує обов'язки.

Успішна реалізація виокремленої педагогічної умови, на нашу думку, забезпечується урахуванням таких факторів:

– «*Кадри ЗВО*»: кадрове забезпечення освітнього процесу в консультативному центрі, яке здійснюється на основі спеціальної наукової та методичної підготовки викладачів юридичних дисциплін ЗВО;

– «*Правова культура*»: націленість освітнього процесу на формування правової культури упродовж усього періоду фахової підготовки майбутніх юристів шляхом залучення до роботи в консультативному центрі;

– «*Паритетність*»: організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії тандему «студент-викладач» під час роботи студентів у консультативному центрі;

– «*Практикуючі юристи*»: залучення до роботи у консультативному центрі практикуючих юристів з метою надання кваліфікованої допомоги студентам-консультантам;

– «*Вдосконалення*»: постійне вдосконалення змісту, форм і методів навчання та правового виховання майбутніх юристів.

Щодо останнього фактору, слід зазначити, що у практиці роботи консультативних центрів використовуються різноманітні *інтерактивні методи*: метод ПРЕС, мозковий штурм, метод Сократа, дискусія, дерево рішень, займи позицію, аналіз правової ситуації, ажурна пилка, мікрофон, «ток-шоу», дебати, модераторія, коло ідей, переговори, стоп-кадр, навчаючи-вчусь, робота в парах, акваріум, рольові ігри, імітація спрощеного судового слухання (суд від свого імені), попереднє розслідування та імітація судового слухання, метод «Якби ...», неперервна шкала думок, метод колективного пошуку оригінальних ідей, методу «Метаплан» тощо (Гуревич, Кадемія, Шевченко, 2013).

Безперечно, дієвим механізмом у процесі формування правової культури студентів є використання низки групових форм роботи, які доцільно використовувати у процесі організації діяльності консультативних центрів, оскільки вони базуються на інтерактивних методах.

Наведемо приклад застосування методу «Метаплан», який є системою різноманітних видів групової роботи з елементами індивідуальної, в якій результати однієї діяльності є вихідним матеріалом для організації іншої. Орієнтовний порядок реалізації методу «Метаплан»:

Вступна бесіда (знайомство з назвою, метою і завданням, порядком реалізації метода) – доцільно проводити на одному з перших занять роботи групи студентів в консультативному центрі.

Перший етап: визначаються та формуються проблемні питання. Наприклад, з теми «Роль правової культури громадян у розбудові правової держави» орієнтовними питаннями для обговорення можуть бути:

– Що ви розумієте під правовою культурою?

– Яке значення має розвиток правової культури громадян для побудови правової держави?

– Чи існує зв'язок між формуванням правової та професійної культури? Який?

– Як ви вважаєте, чи достатній рівень правосвідомості в українців? Чому?

Можна у вигляді роздаткового матеріалу дати студентам визначення ключових понять та термінів у вигляді інформаційного буклету. До речі, розробка буклетів є, на нашу думку, необхідним навиком для організації таких форм правової допомоги в консультативних центрах, як правова освіта та правове інформування.

Другий етап. Кожен студент на окремих аркушах паперу записує питання та упродовж 10 хв. пише свої варіанти відповідей на них.

Третій етап. Студенти по черзі, без коментарів знайомлять усіх присутніх із своїми відповідями.

Четвертий етап. Із числа студентів створюється три творчі групи, кожна з яких аналізує індивідуальні відповіді по одному з питань, узагальнює їх і виробляє єдиний варіант відповіді.

П'ятий етап. Кожна група по черзі представляє результати своєї діяльності. Викладач (чи викладачі, запрошені практикуючі юристи) коментує виступи кожної групи.

Підсумковий етап. Кожен студент-майбутній юрист (обговорення здійснюється по колу) оцінює свою індивідуальну і групову роботу, визначає, чи ґрунтовні були відповіді, чи остаточні висновки, чи залишилися певні питання відкритими тощо. Аналізується, яким чином можна застосувати цей метод у роботі з клієнтами та відвідувачами юридичної консультації.

Загалом, діяльність усіх консультативних центрів у ЗВО спрямована на те, що майбутні юристи надають населенню правову допомогу у таких

формах: 1) правове консультування; 2) правове інформування; 3) складання юридичних документів; 4) правове представництво; 5) правова освіта (Моїсєєв, Удод, 2013).

Слід погодитися з вітчизняним ученим М. Лоджуком, що діяльність майбутніх юристів під час роботи в консультаційних центрах має базуватися на таких принципах: 1) поваги до права, справедливості та людської гідності; 2) спрямованості на захист прав і свобод людини; 3) гуманізму; 4) об'єктивності; 5) законності; 6) конфіденційності; 7) безоплатності надання правової допомоги; 8) професіоналізму; 9) принцип «pro bono», (Лоджук, 2015).

Узагальнюючи все вище викладене, процес створення консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку унаочнимо за допомогою схеми (рис. 1):

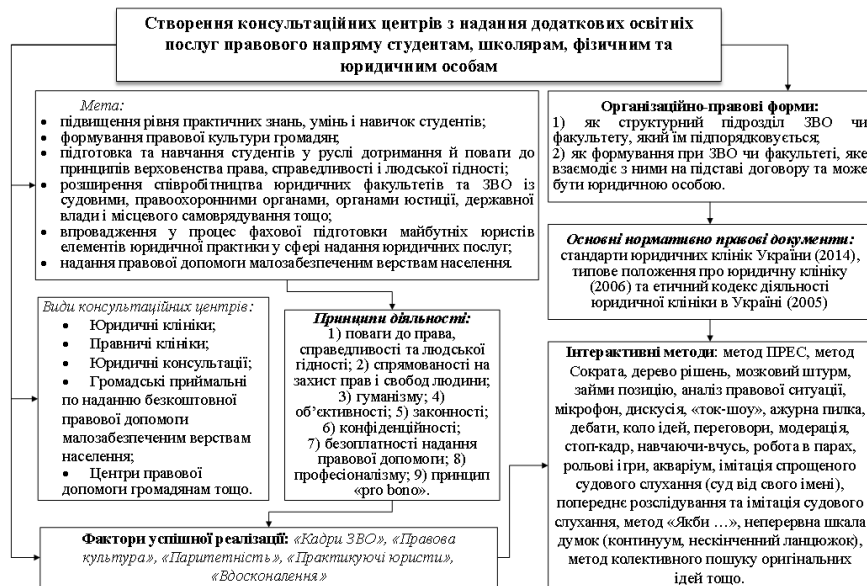

Рис. 1. Створення консультаційних центрів

Наше дослідження доводить, що ефективною формою роботи студентів у межах реалізації визначеної педагогічної умови є відвідування шкіл та проведення серед старшокласників правового інформування та правової освіти. Так, студенти КУЕП проводили з учнями полтавських

шкіл цікаві заходи, як-от школи юного юриста, перегляд тематичних кінофільмів, диспути на правові і моральні теми типу «Правова відповідальність підлітків», «Про насильство в сім'ї», «Безпека в соціальних мережах», вечори питань і відповідей, ігри-подорожі «Країна Права», «Конституція України – основний закон держави», презентації юридичних професій тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Створення консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку студентам, школярам, фізичним та юридичним особам («Юридична клініка», «Юридична консультація») та активне залучення до роботи у них студентів-майбутніх юристів забезпечує поширені форми правової допомоги, яку навчаються надавати населенню майбутні юристи: правове інформування; правове консультування; складання юридичних документів; правове представництво; правова освіта. Діяльність майбутніх юристів під час роботи в консультаційних центрах має базуватися на таких принципах: поваги до права, справедливості та людської гідності; спрямованості на захист прав і свобод людини; гуманізму; об'єктивності; законності; конфіденційності; безоплатності надання правової допомоги; професіоналізму; принцип «pro bono». Без сумніву, створення консультаційних центрів з надання додаткових освітніх послуг правового напрямку студентам, школярам, фізичним та юридичним особам сприятиме розвитку якісної юридичної клінічної освіти в Україні, а також формуванню правової культури майбутніх юристів під час навчання у вищій юридичній школі.

Подальші наукові розвідки та дослідження будуть присвячені розробленню структурно-функціональної моделі формування правової культури майбутніх юристів у процесі фахової підготовки та відповідного навчально-методичного забезпечення.

Література

1. Васирина С. І. Психолого-педагогічні умови правової підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. Львів, 2017. 311 с.
2. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інтерактивні технології навчання у вищому педагогічному навчальному закладі : навч. посіб. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. 309 с.
3. Єлов В. А. Формування окремих професійних навичок роботи з клієнтом студентів юридичних факультетів : навч. посібник для студ. та викладач. ВНЗ та практикуючих юристів. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського державного університету ім. Л. Українки, 2004. 72 с.

4. Зубець Г. І., Майоренко Я. М., Самойлов М. В. Юридична клініка як спосіб підготовки фахівців-юристів та правової допомоги громадянам. 2018. URL : <https://legal.nam.edu.ua/yuridyshnaklinika/11-yuridichna-klnka-yak-sposb-pdgotovki-fahvcv-yuristv-ta-pravovoyi-dopomogi-gromadyanam.html> (дата звернення: 29.11.2018).
5. Кравчук М. В., Мудрак Р. М. Юридична клініка – інноваційних напрямом розвитку правової освіти в Україні. *Верховенство права у новітніх законодавчих реформах: доктрина та практика: зб. матер. Міжнар. юридичної наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція»*. Київ, 2014. С. 7–30.
6. Лоджук, М. Т. *Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога: монографія*. Одеса : Фенікс, 2015. 328 с.
7. Моїсєєв Ю. О., Удод М. В. Щодо питання про мету та завдання юридичної клініки як бази для практичного навчання студентів старших курсів. *Правничий часопис Донецького університету*. 2013. № 1. С. 85–91.
8. Морозов А. С. Педагогічні основи формування правової культури у майбутніх працівників міліції: метод. посібн. Херсон : ХФ ЗІОІ МВС України, 1997. 52 с.
9. Попадич О. Педагогічні умови правового виховання майбутніх фахівців комп'ютерної галузі. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів, 2013. № 1. С. 175–182.
10. Рем О. Педагогічні умови формування правової культури педагога професійного навчання. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Умань : ПП Жовтий О. О. 2012. № 6. Ч. 1. С. 68–73.
11. Ситянін В. В. Формування правової компетентності науково-педагогічних працівників вищої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2010. 20 с.

References

1. Vasylyna, S. I. (2017). *Psycholoho-pedahohichni umovy pravovoi pidhotovky uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv*. [Psychological-pedagogical conditions of legal training of students of vocational schools]. (Thesis of Candidate of Pedagogical Sciences). Lviv (ukr).
2. Hurevych, R. S., Kademiiia, M. Yu., & Shevchenko, L. S. (2013). *Interaktyvni tekhnologii navchannia u vyshchomu pedahohichnomu navchalnomu zakladi: navch. posib*. [Interactive technologies of teaching at a higher educational institution]. Hurevych R. S. (Ed.). Vinnytsia: TOV firma "Planer" (ukr).
3. Ielov, V. A. (2004). *Formuvannia okremykh profesiinykh navychok roboty z kliientom studentiv yurydychnykh fakultetiv : navch. posibnyk dlia stud. ta vykladach. VNZ ta praktykuiuchykh yurystiv*. [Formation of separate professional skills of working with a client of students of law faculties]. Lutsk: RVV "Vezha" L. Ukrainka Volyn State University (ukr).
4. Zubets, H. I., Maiorenko, Ya. M., & Samoilo, M. V. (2018). *Yurydychna klinika yak sposib pidhotovky fakhivtsiv-yurystiv ta pravovoi dopomohy hromadianam* [Legal clinic as a method of training lawyers and legal assistance to citizens]. Retrieved from <https://legal.nam.edu.ua/yuridyshnaklinika/11-yuridichna-klnka-yak-sposb->

- pdgotovki-fahvcv-yuristv-ta-pravovoyi-dopomogi-gromadyanam.html (date of appeal: 29.11.2018) (ukr).
5. Kravchuk, M. V., & Mudrak, R. M. (2014). Yurydychna klinika – innovatsiinykh napriamok rozvytku pravovoi osvity v Ukraini. [Legal Clinic is an innovative direction for the development of legal education in Ukraine]. *Verkhovenstvo prava u novitnikh zakonodavchykh reformakh: doktryna ta praktyka: zb. mater. Mizhnar. yurydychnoi nauk.-prakt. konf. "Aktualna yurysprudentsiia"*, 7–30. Kyiv (ukr).
  6. Lodzhuk, M. T. (2015). *Yurydychni kliniky v Ukraini: osvita ta pravova dopomoha* [Legal clinics in Ukraine: education and legal aid]: monohrafiia. Odesa: Feniks (ukr).
  7. Moisieiev, Yu. O., & Udod, M. V. (2013). Shchodo pytannia pro metu ta zavdannia yurydychnoi kliniky yak bazy dlia praktychnoho navchannia studentiv starshykh kursiv [Concerning the purpose and objectives of the legal clinic as a basis for practical training of senior students]. *Pravnychiy chasopys Donetskooho universytetu*, #1, 85–91 (ukr).
  8. Morozov, A. S. (1997). *Pedahohichni osnovy formuvannia pravovoi kultury u maibutnikh pratsivnykiv militsii* [Pedagogical bases of formation of legal culture for future police officers]: metod. posibn. Kherson: KhF ZIUI MVS Ukrainy (ukr).
  9. Popadych, O. (2013). Pedahohichni umovy pravovoho vykhovannia maibutnikh fakhivtsiv kompiuterno haluzi [Pedagogical conditions of legal education of future specialists of the computer industry]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*, #1, 175–182. Lviv (ukr).
  10. Rem, O. (2012). Pedahohichni umovy formuvannia pravovoi kultury pedahoha profesiinoho navchannia [Pedagogical conditions for the formation of the legal culture of the teacher of professional education] *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, #6, Ch. 1, 68–73. Uman: PP Zhovtyi O. O. (ukr).
  11. Sytianin, V. V. (2010). *Formuvannia pravovoi kompetentnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv vyshchoi shkoly* [Formation of legal competence of scientific and pedagogical workers of higher education] (Abstract of Thesis of Candidate of Pedagogical Sciences). Kyiv (ukr).

СОЗДАНИЕ КОНСУЛЬТАЦИОННЫХ ЦЕНТРОВ ПО ПРЕДОСТАВЛЕНИЮ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ ПРАВОВОГО НАПРАВЛЕНИЯ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ

П. В. Янченко

В статье научно обосновано одно из педагогических условий формирования правовой культуры будущих юристов – создание консультационных центров по оказанию дополнительных образовательных услуг правового направления. Определены факторы успешной реализации этого педагогического условия: «Кадры учреждения высшего образования»; «Правовая культура»; «Паритетность»; «Практикующие юристы»; «Совершенствование». Выявлено,

что разновидностями консультационных центров при учреждениях высшего образования, осуществляющих подготовку студентов по специальности 081 «Право», являются: правовые клиники; юридические клиники; юридические консультации; общественные приемные по оказанию бесплатной правовой помощи малообеспеченным слоям населения; центры правовой помощи гражданам и тому подобное. Эти клиники осуществляют свою деятельность в двух организационно-правовых формах: как структурное подразделение учреждений высшего образования или факультета, который им подчиняется; как формирование при учреждениях высшего образования или факультете, которое взаимодействует с ними на основании договора и может быть юридическим лицом.

Предложены интерактивные методы, которые используются в практике работы консультационных центров по оказанию дополнительных образовательных услуг правового направления студентам, школьникам, физическим и юридическим лицам. Охарактеризованы принципы, на которых должна базироваться деятельность будущих юристов при работе в консультационных центрах: уважения к праву, справедливости и человеческого достоинства; направленности на защиту прав и свобод человека; гуманизма; объективности; законности; конфиденциальности; бесплатности предоставления правовой помощи; профессионализма; принцип «pro bono».

Ключевые слова: правовая культура, юрист, специалист, формирование, педагогическое условие, консультационный центр, юридическая клиника.

CREATION OF ADVISORY CENTERS FOR SUPPLEMENTARY EDUCATIONAL SERVICES OF LEGAL AREA AS A PEDAGOGICAL CONDITION FOR FORMING LEGAL CULTURE OF FUTURE LAWYERS

P. V. Yanchenko

The article scientifically substantiates one of the pedagogical conditions for the formation of the legal culture of future lawyers - the creation of consulting centers for the provision of additional educational services in the legal field. The factors of successful realization of this pedagogical condition are outlined: "Personnel of institution of higher education"; "Legal culture"; Parity; "Practicing lawyers"; "Improve". It was found out that the types of counseling centers at institutions of higher education, which carry out the training of students in the specialty 081 "Law", are: legal clinics; legal clinics; legal advice; public reception rooms for providing free legal assistance to low-income groups of the population; centers of legal assistance to citizens, etc. These clinics operate in two organizational and legal forms: as a structural subdivision of a higher education institution or a faculty that is subject to them; as formation at institutions of higher education or a faculty that interacts with them on the basis of a contract and can be a legal entity.

The interactive methods used in the practice of consulting centers for the provision of additional educational services for students, schoolchildren, individuals and legal

entities are offered. It was clarified that the creation of advisory centers for the provision of additional educational services to students, schoolchildren, individuals and legal entities ("Legal Clinic", "Legal Advice") and the active involvement of future law students in their work provides widespread forms of legal assistance, which future lawyers are taught to provide to the public: legal information; legal counseling; drafting of legal documents; legal representation; legal education. The activities of future lawyers while working in counseling centers should be based on the following principles: respect for law, justice and human dignity; the focus on the protection of human rights and freedoms; humanism; objectivity; legality; confidentiality; free legal aid; professionalism; the principle of "pro bono". It was revealed that the creation of consulting centers for providing additional educational services to the legal field for students, schoolchildren, individuals and legal entities will contribute to the development of qualitative legal clinical education in Ukraine, as well as the formation of the legal culture of future lawyers while studying at a higher law school.

Key words: Legal culture, lawyer, specialist, formation, pedagogical condition, consulting center, legal clinic.

Янченко Павло Володимирович – аспірант, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (м. Полтава, Україна).
E-mail: yanchenkopashua@gmail.com

Yanchenko Pavlo Volodymyrovych – Postgraduate Student, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University (Poltava, Ukraine).
E-mail: yanchenkopashua@gmail.com